

MISTRZ I PRZYJACIEL
OJCIEC PROFESOR
LEON BENIGNY DYCZEWSKI OFMConv.

MISTRZ I PRZYJACIEL
OJCIEC PROFESOR
LEON BENIGNY DYCZEWSKI OFMConv.

POD REDAKCJĄ
MAŁGORZATY HALICKIEJ
ANNY SZAFRANEK
LIDII DAKOWICZ

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU W BIAŁYMSTOKU

Białystok 2018

Recenzent:
dr hab. Stanisław Fel, prof. KUL

Opracowanie graficzne:
Paweł Łuszyński

Redakcja:
Janina Demianowicz, Elżbieta Kozłowska-Świątkowska

Korekta:
Zespół

Redakcja techniczna i skład:
Katarzyna Sakowska

© Copyright by Uniwersytet w Białymstoku

Białystok 2018

Wydanie publikacji zostało sfinansowane ze środków
Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku

ISBN 978-83-7431-532-6

Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku
15–097 Białystok, ul. M. Skłodowskiej-Curie 14, (85) 745 71 20
<http://wydawnictwo.uwb.edu.pl> e-mail: ac-dw@uwb.edu.pl

Druk i oprawa: Volumina.pl

Spis treści

WSTĘP 9

Anna Szafranek
Sylwetka Ojca Profesora Leona Dyczewskiego 13

Andrzej Dyczewski
Dla Ojca Leona 17

POLA BADAWCZE OJCA PROFESORA LEONA DYCZEWSKIEGO

Tadeusz Kowalewski
Troska o człowieka w dorobku naukowym
Ojca Profesora Leona Dyczewskiego – wybrane aspekty 21

Anna Szafranek, Julianna Krygier
Rodzina w ujęciu prawnym i w twórczości naukowej
Ojca Leona Dyczewskiego 39

Justyna Szulich-Kałuża
Wartość rodziny w dobie przemian społeczno-kulturowych
w refleksji Leona Dyczewskiego 57

Małgorzata Halicka, Jerzy Halicki
Ludzie starzy i starość w refleksji Ojca Leona Dyczewskiego 75

Karolina Baran, Krzysztof Jurek
Leona Dyczewskiego koncepcja kultury 85

Anna Sugier-Szerega
Święto i świętowanie w myśli Ojca Leona Dyczewskiego OFMConv. 105

Marek Rembierz
Pedagogiczne perspektywy personalistycznej socjologii. Nurty
pedagogicznej refleksji w badaniach i troskach społecznych
Leona Dyczewskiego 123

AKTYWNOŚĆ NAUKOWA OJCA LEONA DYCZEWSKIEGO
– INSPIRACJĄ DLA BADACZY

ks. Henryk Skorowski Kulturowe aspekty integracji europejskiej. W kierunku jedności kulturowej Europy	159
Lidia Dakowicz, Andrzej Dakowicz Psychologiczno-pedagogiczna analiza systemów rodzinnych mężczyzn w kontekście noetycznego wymiaru osobowości	173
Emilia Kramkowska Dawne i współczesne postrzeganie starości – podobne czy jednak różne?	191
Anna Szafranek Prawne i społeczne pojmowanie śmierci	211

OJCIEC PROFESOR LEON DYCZEWSKI
– POSTAĆ WIELOWYMIAROWA

bp Marian Błażej Kruszyłowicz OFMConv. Wspomnienie o Profesorze Leonie Benignym Dyczewskim OFMConv.	229
Stanisław Jędrzejewski O Leonie jako badaczu, mędrцу, podróżniku...	243
Wojciech Świątkiewicz Ojciec Profesor Leon Dyczewski OFMConv. jako nauczyciel i wychowawca; badacz kultury	251
Wiesław Andrzej Kamiński Ojciec Leon Benigny Dyczewski: posługa kapłaństwu wspólnemu wiernych świeckich w jego rodzinie franciszkańskiej	275
Tadeusz Kowalewski Ojciec Leon – Profesor, Mistrz, Przyjaciel	283
Błażej Dyczewski Tylko dla wytrwałych. Wędrowki po górach z Ojcem Leonem Dyczewskim	285

Małgorzata Halicka

Ojciec Profesor Leon Dyczewski Honorowym Członkiem
Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego

293

Małgorzata Halicka

Refleksja...

297

DOROBEK NAUKOWY
OJCA PROFESORA LEONA DYCZEWSKIEGO

Dariusz Wadowski, Grzegorz Winnicki

Ojciec Profesor Leon Benigny Dyczewski OFMConv.
i Jego naukowa twórczość

301

NOTY O AUTORACH

337

Lidia Dakowicz, Andrzej Dakowicz

Psychologiczno-pedagogiczna analiza systemów rodzinnych mężczyzn w kontekście noetycznego wymiaru osobowości

Wstęp

Zdaniem Leona Dyczewskiego „w porównaniu z jakąkolwiek organizacją i instytucją, z jakimkolwiek społeczeństwem i państwem, rodzina zawsze pozostaje społecznością pierwotną i dla człowieka ma największe znaczenie”¹. Rodzina stanowiła, stanowi i najprawdopodobniej stanowić będzie dla człowieka podstawowe środowisko sprzyjające jego pełnemu rozwojowi². Potwierdzają to wyniki badań hierarchii wartości współczesnej młodzieży z krajów zróżnicowanych stopniem rozwoju kulturowego i społeczno-gospodarczego, które wskazują, że spośród wielu wartości, zasad i celów życiowych rodzina i życie rodzinne zostały ocenione najwyżej³. W stosunku do przeszłości

¹ L. Dyczewski, *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, TNKUL, Lublin 2003, s. 9.

² B. Harwas-Napierała, *Zmiany w funkcjonowaniu rodziny i ich konsekwencje dla rozwoju rodziców*, [w:] *Rodzina a rozwój człowieka dorosłego*, (red.) B. Harwas-Napierała, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2003, s. 11-23; D. Opozda, *Pedagogiczna wielowymiarowość rozwoju osób w rodzinie*, [w:] *Rodzina przestrzenią rozwoju osoby. Perspektywa pedagogiczna*, (red.) M. Jeziorański, D. Opozda, A. Rynio, TNKUL, Lublin 2012, s. 11-31.

³ Zob. L. Dyczewski, *Matżeństwo i rodzina upragnionymi wartościami młodego pokolenia*, [w:] *Matżeństwo i rodzina w nowoczesnym społeczeństwie*, (red.) L. Dyczewski, Wydawnictwo KUL, Lublin 2007, s. 11-34; L. A. Dakowicz, *Świat wartości przyszłych nauczycieli. Studium socjologiczne na podstawie badań studentów specjalizacji nauczycielskiej Uniwersytetu w Białymstoku*, Trans Humana, Białystok 2006, s. 124-130.

współczesne pokolenie doświadcza nieustannych przemian życia społecznego, które nierzadko utrudniają budowanie stabilnych związków małżeńskich i opartych na nich zdrowych rodzin. Zachodzące zmiany w życiu społecznym związane są m.in. z takimi zjawiskami, jak: 1) odkrywanie nowej wartości ludzkiego ciała, gdzie seks uważa się za twórczą energię dającą przyjemność i szczęście, dlatego blokady na tej drodze powinny być usuwane, a wszelkie formy życia płciowego dozwolone i upowszechniane; 2) wolność kobiety w wyborze partnera życiowego i aktualizacji swojego potencjalnego macierzyństwa, w którym dominuje prawo do posiadania dziecka nad prawem dziecka do życia, powodując legalizację aborcji i samotne macierzyństwo; 3) prawo jednostki do autorealizacji prowadzące do legalizacji związków jednopłciowych, stawiając je na równi z małżeństwem i dając prawo do adopcji dziecka; 4) eutanazja zakładająca, że człowiek jest wyłącznym panem swojego ciała i życia, legalizująca prawo do wyboru czasu i rodzaju własnej śmierci; 5) poszukiwanie siebie doprowadzające do narcyzmu, ugruntowuje postawy egoistyczne, utrudnia nawiązywanie trwałej więzi z drugim człowiekiem, propaguje styl życia w pojedynkę (tzw. *single life*), może prowadzić do osamotnienia; 6) rozpowszechnianie się jogi, zen, bioenergoterapii, dynamiki grupowej, różnych form terapii i ćwiczeń fizycznych, jako drogi do uzyskania dobrego samopoczucia psychicznego i utrzymania dobrej kondycji psychofizycznej, które mają zastąpić głębsze życie duchowe człowieka, łączące go ze światem nadprzyrodzonym i własnym środowiskiem; 7) próba zastąpienia nieosiągalnych w zwykłym czasie bliskich kontaktów z drugim człowiekiem relacjami miłości uzyskiwanymi w wolnym czasie, np. w miejscu wypoczynku, gdzie dominują formy osiągnięcia maksimum przyjemności⁴.

Jedną z konsekwencji zachodzących przemian jest sposób funkcjonowania rodziny oraz jakość relacji między jej członkami. Na relacje w rodzinie i jej funkcjonowanie jako całości największy wpływ

⁴ L. Dyczewski, *Kultura w całościowym planie rozwoju*, PAX, Warszawa 2011, s. 64-66.

mają małżonkowie⁵. Struktura osobowości męża (ojca) i żony (matki) wpływa na dynamikę wzajemnych interakcji, które tworzą klimat życia rodzinnego w większym lub mniejszym stopniu korzystny dla prawidłowego rozwoju swoich dzieci. W ujęciu logoteorii jednym z istotnych elementów osobowości człowieka jest wymiar noetyczny dotyczący specyficznie ludzkiego funkcjonowania, bycia i stawania się oraz właściwego człowiekowi źródła motywacji i podmiotowo-osobowej dynamiki egzystencji⁶.

Celem badawczym pracy jest psychologiczno-pedagogiczna analiza systemów rodzinnych mężczyzn o wyższym i niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości. Istotą podejścia systemowego do rodziny jest dostrzeganie powiązań między wszystkimi członkami rodziny oraz liczenie się z faktem, że ukształtowana struktura i organizacja rodziny stanowi ważny czynnik wpływający na zachowanie poszczególnych jej członków⁷. Przypuszcza się, że osoby o wyższym poziomie noetycznego wymiaru osobowości lepiej funkcjonują w życiu, co powinno wyrażać się w tworzeniu atmosfery życia rodzinnego sprzyjającej wszystkim jej członkom.

Metodologia badań

Materiał do analizy funkcjonowania systemów rodzinnych mężczyzn o wyższym i niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości zebrano przy wykorzystaniu Testu Noo-dynamiki, Skali Powodzenia Małżeństwa oraz Skali Postaw Rodzinnych. Test Noo-dynamiki autorstwa K. Popielskiego⁸ należy do grupy metod ujmujących wielowymiarowość ludzkiej egzystencji. Ma na celu ilościowe

⁵ M. Braun-Galkowska, *Psychoprofilaktyka życia rodzinnego*, [w:] *Psychologia w służbie rodziny*, (red.) I. Janicka, T. Rostowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2003, s. 11.

⁶ K. Popielski, *Noetyczny wymiar osobowości. Psychologiczna analiza poczucia sensu życia*, RWKUL, Lublin 1994, s. 37.

⁷ A. Margasiński, *Teoria i wybrane modele systemów rodzinnych*, [w:] *Rodzina w ujęciu systemowym. Teoria i badania*, (red.) A. Margasiński, Pracownia Testów Psychologicznych PTP, Warszawa 2015, s. 7.

⁸ K. Popielski, *Noetyczny wymiar...*, s. 231-236.

opisanie doznań, doświadczeń, dążeń i odniesień ludzkiej egzystencji, które wskazują i określają aktywność noetycznego wymiaru osobowości związanego z odwoływaniem się ku wartościom. Podstawą konstrukcji testu było ustalenie takich kategorii, które zawierałyby treści pojęcia „wymiar noetyczny”. Sformułowano określenia pozytywne, które odnosiły się do tego, co pobudza oraz określenia negatywne hamujące noetyczny wymiar egzystencji. Test składa się ze 100 zdań, które w 36 kategoriach (np. godność, autotranscendencja, nastawienie dialogalne), tworzą 4 podstawowe części: jakości noetyczne, temporalność noetyczna, aktywność noetyczna i postawy noetyczne. Wynik ogólny testu, stanowiący średnią wyników wszystkich 36 kategorii, pozwala określić liczbowy poziom aktywności noetycznego wymiaru osobowości osoby badanej⁹. Skala Powodzenia Małżeństwa składa się z 46 twierdzeń wyrażających istotne elementy udanego związku małżeńskiego. Osoba badana w pierwszej części badania zaznacza twierdzenia charakteryzujące jej małżeństwo, w drugiej zaś części te twierdzenia, które jej zdaniem, są najważniejsze, aby małżeństwo było udane i szczęśliwe. Porównanie wyników obu list pozwala określić liczbowy wskaźnik zadowolenia z małżeństwa¹⁰. Skala Postaw Rodziny służy do pomiaru postaw małżeńskich i rodzicielskich w aspekcie behawioralnym. Badani na jedenastostopniowej skali zaznaczają nasilenie postawy danej osoby w czterech wymiarach: bliskości, pomocy, swobody i wymagań. Poszczególnym punktom na skali przypisuje się charakterystyki pozytywne, związane z postawą właściwą, określane jako umiar (4-8) oraz dwa rodzaje charakterystyk negatywnych, związanych z postawą niewłaściwą, określanych jako nadmiar (1-3) lub niedomiar (9-11). Zaletą skali jest możliwość porównania sposobu percepcji określonej postawy przez różnych członków rodziny, np.

⁹ P. Szczukiewicz, *O pomaganiu i psychoterapeutach. Kształtowanie się postaw wobec profesjonalnej pomocy psychologicznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2005, s. 106-108.

¹⁰ M. Braun-Gałkowska, *Miłość aktywna. Psychiczne uwarunkowania powodzenia w małżeństwie*, PAX, Warszawa 1985, s. 56-58.

na temat postawy matki wobec dziecka otrzymujemy informację od matki, ojca i dziecka¹¹.

Przeprowadzając badania dotyczące analizy systemów rodzinnych mężczyzn o wyższym i niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości przyjęto następujące kryteria: małżonkowie w wieku do 45 lat, funkcjonujący od minimum 10 lat w pierwszym formalnym związku małżeńskim, posiadający dwoje dzieci w wieku min. 10 lat, z minimum średnim wykształceniem, aktywni zawodowo. W efekcie otrzymano wyniki od 75 rodzin mieszkających w Białymstoku lub najbliższych okolicach¹². Analizie poddano 30 rodzin mężczyzn z wyższym poziomem aktywności noetycznego wymiaru osobowości oraz 30 rodzin, gdzie mężczyźni charakteryzują się niższym poziomem aktywności noetycznego wymiaru osobowości. Ponieważ w badaniach przyjęto systemowe podejście do rodziny, zebrano informacje od wszystkich jej członków: męża, żony i dzieci.

Opracowując wyniki uzyskanych badań zastosowano program komputerowy SPSS 23,0 PL for Windows, przy użyciu którego obliczono wartość testu t-studenta i χ^2 dla porównywanych grup¹³.

Wyniki badań

Wyniki uzyskane przez badanych w Skali Powodzenia Małżeństwa wskazują, że mężczyźni o wyższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości charakteryzują się wyższym poziomem powodzenia małżeństwa, niż mężczyźni o niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości ($p < 0,05$), tabela 1.

¹¹ M. Braun-Gałkowska, *Metody poznawania systemu rodzinnego*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2002, s. 17-25.

¹² Badania zostały przeprowadzone przez uczestników seminarium magisterskiego z psychologii małżeństwa i rodziny prowadzonego przez dr. Andrzeja Dakowicza w Zakładzie Psychologii Społecznej i Rozwoju Człowieka na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku.

¹³ S. Bedyńska, M. Cypryńska (red.), *Statystyczny drogowskaz 1. Praktyczne wprowadzenie do wnioskowania statystycznego*, Wydawnictwo Akademickie Sedno, Warszawa 2013, s. 135-184.

Tabela 1. Średnie wyniki Skali Powodzenia Małżeństwa (SPM)

Mężczyźni o wyższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości		Mężczyźni o niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości		Istotność różnic
M	SD	M	SD	
71,70	18,78	59,73	26,16	0,05

Nie wystąpiły istotne statystycznie różnice w percepcji badanych mężczyzn odnośnie do przejawianych przez nich postaw małżeńskich (tabela 2). Można jednak zauważyć pewną tendencję do przejawiania umiaru w wymiarze pomocy i wymagań występującą częściej wśród mężczyzn o wyższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości (pomoc 86,7%; wymagania 83,3%), niż u mężczyzn o niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości (pomoc 73,3%; wymagania 73,3%). Natomiast u mężczyzn o niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości częściej pojawia się tendencja do nadmiaru w kierowaniu i wymaganiach oraz niedomiaru w pomocy i bliskości wobec żon.

W percepcji żon również nie zarejestrowano istotnych statystycznie różnic dotyczących przejawianych przez ich mężów postaw małżeńskich (tabela 3). Jednakże żony mężów o wyższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości częściej twierdziły, że ich mężowie przejawiają umiar w bliskości (70,0%) i kierowaniu (70,0%), niż żony mężów o niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości (bliskość 46,7%; kierowanie 56,7%).

Tabela 2. Postawy mężów wobec żon w percepcji mężów

Postawa	Kategorie	Mężowie o wyższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości		Mężowie o niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości	
		N	%	N	%
Bliskość	Nadmiar	11	36,7	9	30,0
	Umiar	19	63,3	19	63,3
	Niedmiar	0	0,0	2	6,7
	Razem	30	100,0	30	100,0
chi ² =2,20, df=2, p=n.i.					
Pomoc	Nadmiar	4	13,3	4	13,3
	Umiar	26	86,7	22	73,3
	Niedmiar	0	0,0	4	13,3
	Razem	30	100,0	30	100,0
chi ² =4,33, df=2, p =n.i.					
Kierowanie	Nadmiar	3	10,0	6	20,0
	Umiar	24	80,0	24	80,0
	Niedmiar	3	10,0	0	0,0
	Razem	30	100,0	30	100,0
chi ² =4,00, df=2, p=n.i.					
Wymagania	Nadmiar	3	10,0	5	16,7
	Umiar	25	83,3	22	73,3
	Niedmiar	2	6,7	3	10,0
	Razem	30	100,0	30	100,0
chi ² =0,89, df=2, p=n.i.					

Tabela 3. Postawy mężów wobec żon w percepcji żon

Postawa	Kategorie	Mężowie o wyższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości		Mężowie o niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości	
		N	%	N	%
Bliskość	Nadmiar	8	26,7	13	43,3
	Umiar	21	70,0	14	46,7
	Niedomiar	1	3,3	3	10,0
	Razem	30	100,0	30	100,0
chi ² =3,59, df=2, p=n.i.					
Pomoc	Nadmiar	3	10,0	3	10,0
	Umiar	22	73,3	21	70,0
	Niedomiar	5	16,7	6	20,0
	Razem	30	100,0	30	100,0
chi ² =0,11, df=2, p=n.i.					
Kierowanie	Nadmiar	7	23,3	9	30,0
	Umiar	21	70,0	17	56,7
	Niedomiar	2	6,7	4	13,3
	Razem	30	100,0	30	100,0
chi ² =1,34, df=2, p=n.i.					
Wymagania	Nadmiar	5	16,7	6	20,0
	Umiar	23	76,7	20	66,7
	Niedomiar	2	6,7	4	13,3
	Razem	30	100,0	30	100,0
chi ² =0,97, df=2, p=n.i.					

W percepcji mężczyzn o wyższym i niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości ich postawy rodzicielskie nie różnią się istotnie statystycznie (tabela 4). We wszystkich wymiarach postawy rodzicielskiej dominuje kategoria umiaru, rzadziej nadmiaru i najrzadziej niedmiaru. Różnice sięgające poziomu istotności statystycznej wystąpiły w percepcji matek i dzieci. Żony mężczyzn o wyższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości przypisują swoim mężom w postawie rodzicielskiej, w wymiarze bliskości i pomocy, zdecydowanie więcej umiaru, niż nadmiaru ($p < 0,05$) w stosunku do żon mężczyzn o niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości (tabela 5). Dzieci ojców o wyższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości postrzegają swoich ojców zdecydowanie bardziej w kategorii nadmiaru niż umiaru wymagań ($p < 0,05$), w stosunku do dzieci ojców o niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości (tabela 6).

Tabela 4. Postawy ojców wobec dzieci w percepcji ojców

Postawa	Kategorie	Ojcowie o wyższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości		Ojcowie o niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości	
		N	%	N	%
Bliskość	Nadmiar	30	50,0	24	40,0
	Umiar	30	50,0	34	56,7
	Niedmiar	0	0,0	2	3,3
	Razem	60	100,0	60	100,0
chi ² =2,92, df=2, p=n.i.					
Pomoc	Nadmiar	25	41,7	20	33,3
	Umiar	33	55,0	38	63,3
	Niedmiar	2	3,3	2	3,3
	Razem	60	100,0	60	100,0
chi ² =0,91, df=2, p=n.i.					

cd. Tabela 4.

Kierowanie	Nadmiar	14	23,3	11	18,3
	Umiar	37	61,7	44	73,3
	Niedmiar	9	15,0	5	8,3
	Razem	60	100,0	60	100,0
chi ² =2,11, df=2, p=n.i.					
Wymagania	Nadmiar	26	43,3	17	28,3
	Umiar	33	55,0	42	70,0
	Niedmiar	1	1,7	1	1,7
	Razem	60	100,0	60	100,0
chi ² =2,96, df=2, p=n.i.					

Tabela 5. Postawy ojców wobec dzieci w percepcji matek

Postawa	Kategorie	Ojcowie o wyższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości		Ojcowie o niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości	
		N	%	N	%
Bliskość	Nadmiar	14	22,6	24	41,4
	Umiar	48	77,4	33	56,9
	Niedmiar	0	0,0	1	1,7
	Razem	62	100,0	58	100,0
chi ² =6,28, df=2, p<0,05					
Pomoc	Nadmiar	9	14,5	20	34,5
	Umiar	52	83,9	35	60,3
	Niedmiar	1	1,6	3	5,2
	Razem	62	100,0	58	100,0
chi ² =8,37, df=2, p< 0,05					

cd. Tabela 5.

Kierowanie	Nadmiar	15	24,2	9	15,5
	Umiar	37	59,7	45	77,6
	Niedmiar	10	16,1	4	6,9
	Razem	62	100,0	58	100,0
chi ² =4,72, df=2, p=n.i.					
Wymagania	Nadmiar	23	37,1	18	31,0
	Umiar	39	62,9	38	65,5
	Niedmiar	0	0,0	2	3,4
	Razem	62	100,0	58	100,0
chi ² =2,49, df=2, p=n.i.					

Tabela 6. Postawy ojców wobec dzieci w percepcji dzieci

Postawa	Kategorie	Ojcowie o wyższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości		Ojcowie o niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości	
		N	%	N	%
Bliskość	Nadmiar	47	39,2	45	37,5
	Umiar	70	58,3	72	60,0
	Niedmiar	3	2,5	3	2,5
	Razem	120	100,0	120	100,0
chi ² =0,07, df=2, p=n.i.					
Pomoc	Nadmiar	32	26,7	44	36,7
	Umiar	84	70,0	70	58,3
	Niedmiar	4	3,3	6	5,0
	Razem	120	100,0	120	100,0
chi ² =3,57, df=2, p=n.i.					

cd. Tabela 6.

Kierowanie	Nadmiar	33	27,5	31	25,8
	Umiar	74	61,7	72	60,0
	Niedomiar	13	10,8	17	14,2
	Razem	120	100,0	120	100,0
chi ² =0,62, df=2, p=n.i.					
Wymagania	Nadmiar	62	51,7	39	32,5
	Umiar	53	44,2	76	63,3
	Niedomiar	5	4,2	5	4,2
	Razem	120	100,0	120	100,0
chi ² =9,34, df=2, p<0,05					

Wnioski

Przeprowadzone badania pozwalają dostrzec różnice między systemami rodzinnymi respondentów. Badani mężczyźni o wyższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości są bardziej zadowoleni z małżeństwa, niż mężczyźni o niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości. Może to wynikać z większej świadomości swoich pragnień, motywów i wartości¹⁴, co prowadzi do lepszego poznania siebie i sprecyzowania oczekiwań od życia¹⁵. Dzięki tej wiedzy cele życiowe stają się lepiej określone, prowadzą do pełniej-

¹⁴ Zdaniem Dyczewskiego, jednym z istotnych elementów tworzących atmosferę wspólnego życia jest kultura dnia codziennego i świątecznego w rodzinie, oparta na przeżywanych i wprowadzanych w życie wartościach. L. Dyczewski (red.), *Kultura dnia codziennego i świątecznego w rodzinie*, RWKUL, Lublin 1998; L. Dyczewski, *Miejsce i funkcje wartości w kulturze*, [w:] *Kultura w kręgu wartości*, (red.) L. Dyczewski, TNKUL, Lublin 2001, s. 29-47.

¹⁵ K. Popielski, *Wartości i ich znaczenie w życiu ludzi*, [w:] *Człowiek – wartości – sens. Studia z psychologii egzystencji. Logoteoria i nooteoria*, (red.) K. Popielski, RWKUL, Lublin 1996, s. 61-69.

szego odkrycia sensu (np. związku małżeńskiego) i dają podstawy do przeżywania większej satysfakcji małżeńskiej¹⁶.

Zarówno postawy małżeńskie, jak i rodzicielskie, w percepcji badanych mężczyzn, nie różnią się istotnie od siebie. Postawy mężów wobec żon w największym stopniu charakteryzuje umiar w bliskości, pomocy, kierowaniu i wymaganiach. Rzadko pojawia się kategoria nadmiaru, a najrzadziej niedomiaru we wszystkich wymiarach postawy małżeńskiej. Różnice istotne statystycznie odnośnie postaw rodzicielskich wystąpiły w percepcji żon badanych mężczyzn. Ojcowie o wyższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości okazują swoim dzieciom bliskość i pomoc w umiarze. Prawdopodobnie będąc świadomi autentycznych potrzeb swoich dzieci zaspokajają je w sposób optymalny¹⁷. Mężczyźni o niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości wobec dzieci przejawiają nadmiar bliskości i pomocy, co może być efektem braku satysfakcjonującej relacji małżeńskiej oraz próbą poszukiwania zaspokojenia emocjonalnego w kontakcie ze swoimi dziećmi¹⁸.

Badane dzieci ojców o wyższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości doświadczają znacznie większych wymagań, niż dzieci ojców o niższym poziomie aktywności noetycznego wymiaru osobowości. Może to wynikać z faktu znajomości swoich celów i dążeń, które skłaniają ku nastawieniu, aby ich dzieci również określiły swoje cele, do których niezwłocznie powinny dążyć, przez co szybciej doznają satysfakcji z własnego życia. Nie jest wykluczone, że ci ojcowie funkcjonują pod wpływem ukrytego imperatywu: „gdyby to oni byli na miejscu swoich dzieci, to bardziej by się angażowali w realizację

¹⁶ A. Dakowicz, *Powodzenie małżeństwa. Uwarunkowania psychologiczne w perspektywie transgresyjnego modelu Józefa Kozielskiego*, Trans Humana, Białystok 2014, s. 214-219.

¹⁷ S. Weber, *Wrażliwy wojownik*, Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, Warszawa 2007, s. 38-57.

¹⁸ A. Dakowicz, *Postawy rodzicielskie małżonków zadowolonych i niezadowolonych ze swojego związku*, [w:] *W świecie dziecka. Wybrane zagadnienia z psychologii wychowawczej i rodziny*, (red.) B. Lachowska, M. Grygielski, RWKUL, Lublin 1999, s. 73-87.

odkrytych celów i dążeń”. Niestety nastawienie takie skutkować może wywieraniem presji na swoje dzieci, co nie jest pożądane z wychowawczego punktu widzenia. Właściwa postawa rodzicielska zakłada umiar we wszystkich czterech wymiarach postawy (bliskości, pomocy, kierowaniu i wymaganiach), w tym w wymiarze wymagań, które muszą być odpowiednio dostosowane do wieku i możliwości dziecka¹⁹. Sytuacja taka może też wynikać z nastawienia dziecka, które w dzisiejszym świecie szuka raczej wartości związanych z zaspokajaniem własnych przyjemności, a nie z wysiłkiem²⁰, co może powodować jego niechęć do stawianych mu wymagań przez rodziców. Stąd wymagania te mogą być przez niego odbierane w kategorii nadmiaru. Wymagałaby to dalszych badań i pogłębionych analiz.

Noetyczny wymiar osobowości, czyli zrozumienie siebie, swoich potrzeb, odnalezienie sensu życia przez ustalenie wartości, daje poczucie spełnienia, szczęścia oraz wolności²¹. To droga nieustannego odkrywania i kształtowania własnej tożsamości, która w zmieniającym się świecie, nie jest łatwa do realizacji²². Podejmowanie trudu w tym kierunku daje nadzieję na lepsze poznanie siebie i tworzenie relacji satysfakcjonujących wszystkich uczestników interakcji w rodzinie.

¹⁹ M. Braun-Gałkowska, *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa*, TNKUL, Lublin 1992, s. 33-35; M. Braun-Gałkowska, A. Gutowska (red.), *W tę sama stronę. Antologia tekstów dla nauczycieli i uczniów do lekcji wychowawczych*, t. 2, Wydawnictwo Krupski i S-ka, Warszawa 1994, s. 168-171.

²⁰ P. Hahne, *Dość tej zabawy! Koniec społeczeństwa przyjemności*, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2007, s. 18-20.

²¹ K. Popielski, *Noetyczny wymiar...*, s. 137-151.

²² L. Dyczewski, *Rodzina polska i kierunki jej przemian*, Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych, Warszawa 1981; L. Dyczewski, *Wartości kulturowe ważne dla polskiej tożsamości*, [w:] *Tożsamość polska w odmiennych kontekstach. Tożsamość osób, zbiorowości, instytucji*, (red.) L. Dyczewski, D. Wadowski, Wydawnictwo KUL, Lublin 2009, s. 149-179; L. Dyczewski, *Tożsamość w domowej wielokulturowości*, [w:] *Tożsamość w wielokulturowym kontekście*, (red.) L. Dyczewski, K. Jurek, Centrum Europejskie Natolin, Wydawnictwo KUL, Lublin 2013, s. 275-283.

Abstract

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ANALYSIS OF FAMILY SYSTEMS OF MEN IN THE CONTEXT OF THE NOETIC DIMENSION OF PERSONALITY

Psycho-pedagogical analysis of family systems of men with higher and lower level of activity of noetic dimension of personality was carried out using the methods of learning about the family system. Special attention was paid to the sense of success of marriage and expression of family attitudes. The analysis of the results indicate on significant statistically differences in the functioning of the family systems of examined men with a higher and a lower level of activity of noetic dimension of personality in relation to the success of marriage and expression of the parental attitudes. In the case of marital attitudes between groups of examined men not recorded significant statistically differences.

Bibliografia

- Bedyńska S., Cypryańska M. (red.), *Statystyczny drogowskaz 1. Praktyczne wprowadzenie do wnioskowania statystycznego*, Wydawnictwo Akademickie Sedno, Warszawa 2013.
- Braun-Gałkowska M., *Psychoprofilaktyka życia rodzinnego*, [w:] *Psychologia w służbie rodziny*, (red.) I. Janicka, T. Rostowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2003.
- Braun-Gałkowska M., *Metody poznawania systemu rodzinnego*, Katedra Psychologii Wychowawczej i Rodziny KUL, Lublin 2002.
- Braun-Gałkowska M., Gutowska A. (red.), *W tę samą stronę. Antologia tekstów dla nauczycieli i uczniów do lekcji wychowawczych*, t. 2, Wydawnictwo Krupski i S-ka, Warszawa 1994.
- Braun-Gałkowska M., *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa*, TNKUL, Lublin 1992.
- Braun-Gałkowska M., *Miłość aktywna. Psychiczne uwarunkowania powodzenia w małżeństwie*, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1985.
- Dakowicz A., *Powodzenie małżeństwa. Uwarunkowania psychologiczne w perspektywie transgresyjnego modelu Józefa Kozielskiego*, Trans Humana, Białystok 2014.

- Dakowicz A., *Postawy rodzicielskie małżonków zadowolonych i niezadowolonych ze swojego związku*, [w:] *W świecie dziecka. Wybrane zagadnienia z psychologii wychowawczej i rodziny*, (red.) B. Lachowska, M. Grygielski, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1999.
- Dakowicz L. A., *Świat wartości przyszłych nauczycieli. Studium socjologiczne na podstawie badań studentów specjalizacji nauczycielskiej Uniwersytetu w Białymstoku*, Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana, Białystok 2006.
- Dyczewski L., *Tożsamość w domowej wielokulturowości*, [w:] *Tożsamość w wielokulturowym kontekście*, (red.) L. Dyczewski, K. Jurek, Centrum Europejskie Natolin, Wydawnictwo KUL, Lublin 2013.
- Dyczewski L., *Kultura w całościowym planie rozwoju*, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 2011.
- Dyczewski L., *Wartości kulturowe ważne dla polskiej tożsamości*, [w:] *Tożsamość polska w odmiennych kontekstach. Tożsamość osób, zbiorowości, instytucji*, (red.) L. Dyczewski, D. Wadowski, Wydawnictwo KUL, Lublin 2009.
- Dyczewski L., *Małżeństwo i rodzina upragnionymi wartościami młodego pokolenia*, [w:] *Małżeństwo i rodzina w nowoczesnym społeczeństwie*, (red.) L. Dyczewski, Wydawnictwo KUL, Lublin 2007.
- Dyczewski L., *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2003.
- Dyczewski L., *Miejsce i funkcje wartości w kulturze*, [w:] *Kultura w kręgu wartości*, (red.) L. Dyczewski, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2001.
- Dyczewski L. (red.), *Kultura dnia codziennego i świątecznego w rodzinie*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1998.
- Dyczewski L., *Rodzina polska i kierunki jej przemian*, Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych, Warszawa 1981.
- Hahne P., *Dość tej zabawy! Koniec społeczeństwa przyjemności*, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2007.
- Harwas-Napierała B., *Zmiany w funkcjonowaniu rodziny i ich konsekwencje dla rozwoju rodziców*, [w:] *Rodzina a rozwój człowieka dorosłego*, (red.) B. Harwas-Napierała, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2003.
- Margasiński A., *Teoria i wybrane modele systemów rodzinnych*, [w:] *Rodzina w ujęciu systemowym. Teoria i badania*, (red.) A. Margasiński, Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego Sp. z o.o., Warszawa 2015.
- Opozda D., *Pedagogiczna wielowymiarowość rozwoju osób w rodzinie*, [w:] *Rodzina przestrzenią rozwoju osoby. Perspektywa pedagogiczna*, (red.) M. Jezio-

- rański, D. Opozda, A. Rynio, Towarzystwo Naukowe KUL Jana Pawła II, Lublin 2012.
- Popielski K., *Wartości i ich znaczenie w życiu ludzi*, [w:] *Człowiek – wartości – sens. Studia z psychologii egzystencji. Logoteoria i nooteoria*, (red.) K. Popielski, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1996.
- Popielski K., *Noetyczny wymiar osobowości. Psychologiczna analiza poczucia sensu życia*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1994.
- Szczukiewicz P., *O pomaganiu i psychoterapeutach. Kształtowanie się postaw wobec profesjonalnej pomocy psychologicznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2005.
- Weber S., *Wrażliwy wojownik*, Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, Warszawa 2007.